

E 7/2021 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: Yhteisen maatalouspolitiikan strategisia suunnitelmia koskevat suositukset jäsenvaltioille. Maa- ja metsätalousvaliokunta 8.3.2021

Suomen ilmastopaneelin puheenjohtaja Markku Ollikainen

EU:n komissio on antanut ohjeita yhteisen maatalouspolitiikan strategisesta suunnittelusta ja tässä yhteydessä kohdistanut erikseen kullekin jäsenvaltioille spesifejä suosituksia. Komissio on koonnut Suomelle esittämänsä suositukset neljän teeman alle: älykäs, monimuotoinen maataloussektori ruokaturvan tarjoajana; ympäristö- ja ilmastotoimien edistäminen maa- ja metsätaloudessa; sosioekonominen kehitys maaseutualueilla; sekä poikkisektoraalisena teemana tiedon jakamisen, innovaatioiden ja digitalisoinnin edistäminen. Ehdotukset ovat yksilöityjä, mutta varsin yleisiä. Myös perusmuistion teksti on luonteeltaan yleinen eikä sisällä konkreettisia ehdotuksia maatalouspolitiikan kehittämisen suhteen.

Tämän lausunnon päähuomio on ilmastotoimia koskevissa suosituksissa, mutta laajennan kommentteja kattamaan tekijöitä, joilla on tärkeä vaikutus kykyyn tehdä ilmastotoimia.

Yleisemmät kommentit

Komission arvion mukaan Suomen maatalouden tuottavuus on heikko ja innovaatioaste on alhainen. Tämä ilmenee paitsi tilojen merkittävänä kannattavuusongelmina myös ekstensiivisenä tuotantona, eli tuotantoa toteutetaan alhaisin tuotantopanoksien mutta laajoilla pinta-aloilla. Tällainen tuotantotapa kasvattaa maaperäpäästöjen määrää. Suomen boreaalisen maatalouden oloissa CAP-tilatuet ovat välttämättömiä tilojen toiminnalle. Haittapuolena on se, että sama tukijärjestelmä pitää myös heikko-tuottoisia maita tuotannossa, kuten tutkimuskirjallisuus on yksikäsitteisesti osoittanut. Valitettavasti samalla kasvaa CO₂-ekvivalenttipäästöjen määrä sekä absoluuttisesti että tuotettua satoa (vilja, liha, maito) kohden.

Keinojen löytäminen tuottavuuden kasvuun on yksi Suomen maatalouden suurista kysymyksistä ja se on samalla tärkeä tie päästöjen laskemiseen. Niin komission suosituksissa kuin perusmuistiossakin on valitettavan vähän tarjottavaa tuottavuuden kasvattamisen haasteeseen. Kuitenkin ilmastomuutoksen myötä kasvukauden lämpeneminen ja lievä pidentyminen luovat tähän mahdollisuuksia. Toimijoiden valinnat ja tuotannollisten innovaatioiden edistäminen ratkaisevat, kääntyykö tämä muutos maatalouden kannattavuuden kasvuksi vai ei. Tuottavampi maatalous tuottaisi tuotteet pienemmillä panoksilla (maa-ala), suuremmalla katteella ja pienemmillä CO₂-ekvivalenttipäästöillä.

Strategisen suunnittelun tehtävänä olisi hahmottaa keinoja hyödyntää syntyvät mahdollisuudet tuottavuuden kasvattamiseen ja päästöjen vähentämiseen. Tuottavuuden kehittäminen on eräs tärkeimpiä keinoja myös maaseudun sosioekonomisen kehityksen edistämiseen, johon komissio kiinnittää perustellusti paljon huomiota.

Olisi myös tärkeää tunnistaa, että ruuantuotantoon on tulossa murros teollisesti tuotettavien soluviljeltyjen proteiinien kautta. Tämä voisi tarjota Suomelle merkittäviä uusia taloudellisia mahdollisuuksia jopa laajamittaiseen vientiin ja samalla kasvattaa merkittävästi ruokaturvaa. Teollinen soluviljeltyjen proteiinien tuotanto vapauttaa ruuantuotannon sääolojen rajoitteista ja mahdollistaa skaalautumisen suureen mittakaavaan. Samalla se edellyttää maatalouden sopeutumista ja erikoistumista. Soluviljelyn proteiinin tuotannon kasvaessa voi olettaa maatalouden pinta-alan supistuvan ja viljelyn muodostuvan intensiivisemmäksi. Pinta-alan supistuminen vähentää negatiivisia ympäristövaikutuksia. Toisaalta samalla kasvaa tarve ylläpitää perinteistä maatalousmaisemaa.

Monimuotoisuus, vesiensuojelu ja ilmasto

Merkittävä osa komission suosituksista liittyy maatalouden ympäristö- ja ilmastovaikutusten hallintaan. Ravinnehuutoumien rajoittaminen, monimuotoisuuden suojelu ja kasvihuonekaasupäästöjen rajoittaminen liittyvät monin tavoin toisiinsa. Laajempi kysymys, jota komission suosituksissa ei käsitellä, on taloudellisesti järkevien kannustimien luominen näiden tavoitteiden edistämiseen. Tulos-

perusteiset taloudelliset ohjauskeinot toimivat tutkimuskirjallisuuden valossa parhaiten. Niitä tarvittaisiin tulotukea tarjoavien pinta-alaperusteisten tukien rinnalla, jotta kannustimet tehokkaaseen maan ja muuhun panoskäyttöön saataisiin kohdalleen (Suomen peltopinta-ala on kasvanut merkittävästi vuoden 1995 EU:hun liittymisen jälkeen). Ilmastopolitiikan osalta kyse on siitä, että hiilen hinta tulee järkevästi osaksi viljelijän valintoja.

Vesiensuojelun osalta komission suositus on lisätä ravinteiden käytön tehokkuutta ja vähentää ravinnehuuhtoutumaa Itämereen. Se on perusmuistion mukaan myös Suomen painopisteitä. Vesiensuojelulla on selkeä yhteys ilmastomuutokseen. Typpilannoituksen vähentäminen (esimerkiksi laskevien pinta-alojen kautta) vähentää suoraan lannoitteiden valmistuksen kasvihuonekaasupäästöjä sekä levityksestä koituvia maaperän typpidioksidipäästöjä. Toisaalta huuhtoutuvat orgaaniset ainekset ja liuennut orgaaninen hiili vähentävät peltojen hiilivarastoa ja edistävät kasvihuonekaasupäästöjä vesistöistä. Komissio korostaa rehevöitymisen hillinnän tärkeyttä, mutta sen analyysi ja ehdotukset jäävät ohuiksi. Perusmuistio ei myöskään etene sen pidemmälle ravinteiden tai orgaanisen hiilen suhteen.

Monimuotoisuuden osalta suositus on lisätä elinympäristöjen, lajien, peltolintujen ja pölyttäjien suojelua maataloudessa. Näistä toimista elinympäristöjen suojelut (kuten pientareet, kosteikot, suot) pääsääntöisesti edistävät myös ilmastotoimia ja ovat suositeltavia myös ilmaston kannalta.

Kommentit koskien kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä

Komissio toteaa, että Suomelle on keskeistä hiilirikkaiden turvemaiden päästöjen hallinta. Myös metaanipäästöihin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Vaikka ammoniakkipäästöt eivät kuulukaan kasvihuonekaasupäästöihin, komissio panee merkille, että Suomella on suuri riski ylittää ammoniakkipäästöille asetetut rajat.

Komission mukaan Suomen tulisi ilmastotoimissa keskittyä huolehtimaan metsien ja turvemaiden hiilivarastosta. Suomen olisi tutkittava erilaisia toimenpidevaihtoehtoja päästöjen vähentämiseksi. Lisäksi todetaan, että tällaisia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi hiiltä sitovan viljelyn edistäminen ja turvemaiden uudelleenkestuttamisesta palkitseminen tai riittävät ja ilmastoon mukautetut tuotantomenetelmät eloperäisellä maalla. Komissio nostaa syystä esiin turvepeltojen raivauksen aiheuttaman metsäkadon ja päästöjen 50 prosentin kasvun viljelysmailla.

Perusmuistiossa todetaan, että kasvihuonekaasujen vähentäminen hiilirikkailla mailla on Suomen kansallisen strategiasuunnitelman ilmastotoimien valmistelussa ensisijainen tavoite, mikä on kiitettävä asia. Turvemaiden viljelymenetelmiin tulee kiinnittää erityishuomiota, uusien turvemaiden raivaus tulee lopettaa ja huonotuottoiset turvepellot tulisi metsittää. Maaperän hiilivaraston ylläpitoon ja lisäämiseen tulee kiinnittää huomiota, erityisesti hiilirikkailla mailla, mutta myös kivennäismailla. Näiden toimien edistämiseksi tulisi luoda hiilen hinnan sisältäviä ohjauskeinoja. Sellaisia ovat esimerkiksi hiilen sitomiseen viljelytoimin, maksut hiilen päästämisestä pellon raivauksen yhteydessä sekä metsittämistä edistävät tuet. Kompensaatiomarkkinoiden kehittyminen voisi tuoda täydentävän markkinaehtoisien kanavan, jos omia päästöjään kompensoivat yritykset voisivat ostaa hiilikrediittejä maataloudesta. Myös tähän voidaan luoda valmiuksia yhteiskunnan toimesta (kestävän kompensation säännöt, mittaus- ja seurantajärjestelmät). Valmistelussa olevan Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman tulee kääntää nykyinen kehitys päästöjen laskuun kasvun sijaan.

Komission mukaan Suomi voisi vähentää ammoniakkipäästöjä mm. investoimalla lannan käsittelyyn, mikä on kannatettava ajatus. Perusmuistiossa ammoniakkipäästöjen rajoittamiseen ei kiinnitetä riittävää huomiota. Lannan separoinnin ja biokaasutuksen yhdistelmällä olisi mahdollista korvata fossiilisia polttoaineita. Tähän tulisi liittää ravinteiden separointi, koska se mahdollistaa lannan ravinteiden alueellisesti laajemman hyödyntämisen. Muistiossa Suomi yhtyy komission suositukseen biokaasun tuotannon edistämisestä, mikä on varsin kannatettavaa.

Komissio korostaa turvepeltojen vettämistä tärkeänä edistettävänä toimenä. Kun turvepelto ei sovellu enää ruuantuotantoon, pohjaveden pinnan nostaminen lähelle maanpintaa vähentää kasvihuonekaasupäästöjä hehtaaria kohden tehokkaimmin. Tähän tarvitaan uusia, yllä mainittuja kannustimia, mutta niistä ei perusmuistiossa keskustella.

Suomen tulevassa strategiassa tulee huomioida hyvien toimien alueellinen kohdistaminen sekä synergiaedut luonnon monimuotoisuuden suojelemisessa ja vesiensuojelussa. Suomesta löytyy aina-kin 10 000 ha turvepeltoa, joka ei ole viimeiseen 10 vuoteen tuottanut ruokaa tai rehua. Tämä pinta-ala voidaan valjastaa tuottamaan päästövähennyksiä, eikä tätä mahdollisuutta kannata hukata maksamalla suhteellisen isoa korvausta luonnonhoitopellosta todellisten, vaikuttavien keinojen kustannuksella.

Strategiasuunnitelman tulee myös sisältää toimenpiteet ja kannusteet, joilla voidaan vähentää turvepelloilla viljelyä ja siirtyä ennallistamiseen erityisesti silloin, kun pellot eivät tuota ruokaa, rehua tai merkittäviä luonnon monimuotoisuuden hyötyjä. Maankäyttösektorille tulee vaikutuksia myös, kun turvetuotanto vähenee ja uudenlaisia kannattavan liiketoiminnan mahdollisuuksia avautuu kosteikkoviljelylle. Toimien yhteensovittamisessa auttaisi tukisuunnittelun periaate, jossa monimuotoisuuskohteet etsitään kivennäismailta ja kasvihuonekaasujen vähennyskohteet turvemailta.

Lopuksi

Kaiken kaikkiaan kehittämällä eteenpäin komission suosituksia ja voimistamalla kotimaisia strategisia aloitteita Suomi voi yhtä aikaa vahvistaa viljelijöiden toimeentuloa, lisätä maatalouden tuottavuutta ja tehostaa ilmastotoimia. Huolellisella ja proaktiivisella suunnittelulla on nyt paljon voitettavaa suomalaisen maatalouden hyväksi.

Helsingissä 8.3.2021

Markku Ollikainen